

१ प्रकरण २ रे १

संदर्भ साहित्याची समीक्षा

- लोकसंख्या विषयाचे अध्यापन व विविध कल्पना :-

अध्यापकांनी या विषयाचे अध्यापन करताना विविध प्रकारच्या कल्पनांच्या उपयोग कौशल्याने केला पाहिजे. विविध शालेय विषयांच्या माध्यमांवा देखील त्याने उपयोग करून घेणे उचित ठरेल. माध्यमिक शालेय विद्यार्थ्यांचे या विषयाबद्दलचे शास्त्रीय ज्ञान अवळ पडवळ पुन्यत आढळते. म्हणून विद्यार्थ्यांना स्पष्ट असा व दृष्टीकोण अध्यापकांनी स्वीकारला पाहिजे. लिंगभेद, वयोभेद, आंभस्वी, सामाजिक अनुभवे, अनुवंशदाय, आर्थिक विषमता, भिन्न कुटुंब व्यवस्था इ. इ. भेदाभेदांवा विचार करून अध्यापकाने आपला शिकवण्याचा मोहरा बदलला पाहिजे. गणित, विज्ञान, व नित्यशास्त्र या विषयाचे अध्यापन करताना लोकसंख्येचे शिक्षण देणे सुकम ठरू शकते. इतिहास, भूगोल, नागरीकशास्त्र, अर्थ शास्त्र व सामाजिक शास्त्राच्या माध्यमातून देखील या विषयाची योग्य जाण करून देता येते. तद्वतच भाषा विषयाच्या माध्यमावाही उपयोग आपणास उत्तम करून घेता येते सध्या शक्य आहे. शालेय पाठ्यपुस्तक विशेषतः इयत्ता नववी मधील विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी आपणांस कोण कोणत्या विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करता येते सध्या शक्य आहे. या समस्येचा विचार आपणांस पृथकःपृथक रीतीने करावयाचा आहे. या विषयाच्या अध्यापनाची कार्यपद्धती ठरविणे गरजेचे आहे. अध्यापकांनी विद्यार्थ्यांना या विषयाचा अभ्यास करण्यास मनापसून प्रवृत्त केले पाहिजे. वास्तविक पहाता अध्यापक वर्ग या विषयाबाबत उदासीन आढळतो. म्हणून अध्यापकांवाही या विषयाकडे पहाण्याचा दृष्टीकोण परिष्कृत करणे ही बदलत्या काळाची गरजच ठरधार आहे.

लोकसंख्या शिक्षण व उपयुक्त जालेय विषयांची योजना :-

जालेय अभ्यासक्रमांमध्ये असणारे विविध विषय शिक्षकांना शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना विषयाच्या अनुषंगाने लोकसंख्या शिक्षणाचे उपयुक्त असे सर्वसाधारण जाणीव निर्माण करणारे ज्ञान दिले पाहिजे. अभ्यासक्रमांत विविध विषयांचा विद्यार्थ्यांच्या बुद्धीवर पडणारा ताण ट्यानात घेता वेळीच असा " लोकसंख्याशास्त्र " हा विषय माध्यमिक पातळीवर सुरु करणे फारसे लाभदायक ठरणार नाही.

लोकसंख्या शास्त्र हा विषय इतर विषयांच्या अनुषंगाने कसा शिक्षवावा ? त्याची योजना कशी असावी याबाबत विविध प्रकारचे मार्गदर्शन करणारी शिक्षण आयोगित केली जातात. महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे या संस्थेमार्फत राज्यातील विविध जे जेठ्यावर वेळोवेळी कृतसत्रांचे आयोजन करून विषयवार या विषयाचे उद्बोधन करे करावे ? या बाबत प्रात्यक्षिक पाठांचे दिग्दर्शन केले जाते.

गणित, विज्ञान, इतिहास भूगोल, चित्रकला, भाषा विषय इ. विषय शिक्षकांनाय लोकसंख्या शास्त्र या विषयाचा आणखी मुलांना परिस्थिती प्रमाणे समजावून देण्याचा प्रयत्न केला जाणे अधिक उपयुक्त आहे. या विषयाला उपयुक्त आणि पौंसक अशा आशयाबद्दल आपणास या प्रकल्पामध्ये विचार करावयाचा आहे. विशेषतः लोकसंख्या वाढीचे दुःपरिणाम विद्यार्थ्यांचे मनावर ठरवून त्यांना जागरूक बनविणे हा मुख्य उद्देश संशोधकांनी समोर ठेवलेला आहे.

लोकसंख्या शिक्षण व भाषा विषयाचे वैशिष्ट्ये

भाषा शिक्षणाचे महत्त्व आपणास नाकारणे कोठण आहे.
 विशेषतः मातृभाषा मराठी व नेहमी उपयोगात येणारी हिन्दी व
 इंग्रजी या माध्यमांतून लोकसंख्या नित शिक्षणाचा संस्कार घडविणे
 घडविणे सहज सुलभ आहे. मराठी भाषेतील विविध साहित्य
 प्रकारांचा उपयोग त्या दृष्टीने करता करणे शक्य आहे याचाही
 विचार आपणास करावयाचा आहे.

इतर अभ्यास विषयापेक्षा भाषा विषयामध्ये कथा नाट्य,
 काव्य, संवाद, संभाषण इ. आदान प्रदान क्षमता असणारे विविध
 उप घटक आपणांस अधिक उपयुक्त ठरतात मनोरंजनाच्या माध्य-
 मातून या विषयांचा संस्कार घडविणे अधिक उपकारक ठरणार
 आहे. भाषा हे मानवी विचार प्रवाहाचे दृढबलसाधने महत्त्वपूर्ण
 साधन आहे. भाषिक आणि अभाषिक उपक्रमांच्या आयोजनाच्या
 सहाय्याने आपण व्यक्तिगत व सामुदायिकरीतिने तसेच समूह-
 प्रवायेतून या विषयांची पर्वा करता येईल.

¹ भाषा विषयाचे व पाठ शिक्षितांना अध्यापकांना या
 विषयाचे ज्ञान देताना नेमक्या कोणत्या अडवणी येतात त्याची
 संशोधक जाणून घेऊन त्यांचे उपयोजना सुविचार आहे. अध्या-
 पकांच्या अडवणी वास्तववादी दृष्टीकोनांतून विचार करणे ही
 आजची गरज आहे. भाषा विषयांत वापरण्यात येणा-या वैशिष्ट्य
 साधनांचाही नव्याने विचार करणे व नवे नवे प्राप्त ठरते.

अध्यायसार्थाच्या वय व मानसिक गरजांचा विचार करून या लोकसंख्या विषयाचा वैश्विक संस्कार घडवण्यासाठी शिक्षक-ताना अध्यापकांनी आपली अध्यापन पध्ती अधिक उपयुक्त बनवावी अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी व अध्ययन परिणामकारक ठरण्यासाठी अनेक अध्ययन अनुभवाची निर्मिती केली पाहिजे.

* भाषा विषयाच्या पाठाचे सर्व ~~दृष्टीने~~ पुर्न:मूल्यांकन होणे गरजेचे आहे. प्रत्येक पाठामध्ये कोणता नवा आशय पुरक मूल्यपूण शिक्षकता येणे शक्य आहे याचाही तीव्र विचार करावा लागणार आहे. पुरक आशय शिक्षकांना समाजाची आजची स्थिती व पुढे परिवर्तित होणारी स्थिती यांचे विचित्र शिक्षकाने तयार करून पयमान परतवे.

१] लिअर - तज्ञ हस्त. पुस्तिका - पृष्ठं ५

म. रा. शि. प्र. परिषद १९८७.

प्रकाशन - निदेशक

राज्य शिक्षण शास्त्र परिषद

पुणे ३०

२] लेखक :- अध्यापनांत भाषणे महर्षेय

लेखक - वि. गौ. कुलकर्णी.

मानसिक जीवन शिक्षण वर्ष ३२ अंक २ रा
मे १९८८

प्रकाशक प्रकाश कुलकर्णी

संगम प्रेस पुणे २९

माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांचे दृष्टीपत्तीस आपुन त्यांना भविष्य काळात निर्माण होणा-या समस्यांची स्पष्ट कल्पना देणे अत्यंत आवश्यक वाटते.

भाषा विषयाचे वैशिष्ट्य व लोकसंख्या शिक्षण

जगात ज्ञानाची पुष्टि विशेषतः अर्थसुद्धीमुळे टालेली आहे. विद्वान लोक त्यांचे विचार त्यांच्या व्यक्तीस्थित व अर्थ पूर्ण स्वभाषेतच लिहून देतात. इयत्ता ८ वी ते १० वी च्या विद्यार्थ्यांनी आशा प्रकारच्या मराठी भाषेचा अभ्यास करून विविध प्रकारचे ज्ञान आत्मसात करावे" भाषेचा अभ्यास करताना केवळ धड्यातील, कवितेतील आशय सांगणे म्हणजे अभ्यास नव्हे. ज्ञान विद्यार्थ्यांस प्राप्त करून देणे व-याच शिक्षकांना या गोष्टी माहित नसल्याने ते विद्यार्थ्यांना सांगू शकत नाही, दुसरे असे की, काही शिक्षकांना असे वाटते की, पाठातील आशय व कवितेचे अर्थ सांगून जाते की, आपले शिक्षण संपले त्यामुळे भाषेच्या अभ्यासात लोकसंख्या शिक्षणाकडे लक्ष वेधले जाणारे अनेक मुले दुर्लक्षित रहातात.

गद्य, पद्य पाठ शिक्षकांना उपयोजन पाठ म्हणून शिकवावा. त्यामुळे लोकसंख्या शिक्षणात पुरक आशयाचे दृष्टिकरण होते. मातृभाषा उत्तम प्रकारे ज्ञाती की अनेक विषयांचे आकलन होते. म्हणूनच भाषेच्या माध्यमातून लोकसंख्या शिक्षणाचे खरेचुरे ज्ञान देण्याची जबाबदारी शिक्षकांवर ह येऊन पडते.

संदर्भ - ¹ प्रांतीयक भाषा व मराठी भाषा :-

लेखांक - लेखक डॉ. श्रीपाद जोशी

त्रै मासिक महाराष्ट्र मराठी अध्यापक

संपादक - कृ. जो. देशपांडे. पृष्ठे ३०

शिक्षणांतून विशेषतः भारतेच्या माध्यमांतून शैक्षणिक मूल्यसंस्कार घडविणे हे शिक्षकापुढील आव्हान आहे. लोकसंख्या शिक्षण हे ही नैतिक शिक्षणच आहे. त्याचा संस्कार वाडू. मयाच्या सहाय्याने शिक्षकाने घडविता पाहिजे. देशाच्या प्रगतीसाठी लोकसंख्येची जाप भावोपी-टीला देणे भाषा शिक्षकाचे नैतिक कर्तव्य कर्मच आहे.

मराठी भाषेच्या अध्यापनांतून शिक्षकांनी प्रयोगशीलता वाढविणे पाहिजे. कथा साहित्य प्रकारांत ~~सुसज्जी~~ सखादी अंधश्रद्धा समाजांत गूढ धरून दस्तलेली आपण पहातो. ज्येष्ठ्या आधारे पुरावा उपलब्ध असेल तीच गौण ग्राह्य धरावी हे त्यांच्या मनावर विंधीयते पाहिजे. अंधश्रद्धा सुधारल्याने कोणतेही नुकसान होत नाही. त्याचा प्रत्यक्ष अनुभव घेण्यास विद्यार्थ्याला प्रवृत्त केले पाहिजे. मराठी भाषेच्या कथा साहित्यामध्ये अंधश्रद्धा निर्मूलनार्थ सुषुप्त वाच आहे. " लोक संख्या शिक्षणांतून नवी दृष्टी मिळाली पाहिजे. आणि वृत्ति ही बदलली पाहिजे. शिक्षण प्रक्रिया प्रत्ययकारी झाली पाहिजे. म्हणजेच संस्कारामुळे अंधश्रद्धा निर्मूलन साधले जाईल.

भाषा शिक्षण म्हणजे नेमके काय? भाषा शिक्षणाची दोन वेगवेगळी अंगे आहेत. साहित्याचा अभ्यास वेगळा आणि ज्ञान ग्रहणाचे साधन म्हणून अभ्यास वेगळा ~~संस्कृत~~ लोकसंख्या शिक्षणाचे प्रसार माध्यम म्हणून या दोन्ही अंगांचा समावेश अध्यापनात झाला पाहिजे. ज्ञान ग्रहणाचे साधन म्हणून विद्यार्थ्यांनी अधिक उपयोग करण्यासाठी

१. लेखांक - शिक्षण व अंधश्रद्धा निर्मूलन

लेखक - श.क. पाटील.

त्रैमासिक शिक्षण आणि समाज अंक जानेवारी

१९८८

संपादक = विज्ञानार्थक

प्रकाशक = वसंत कुलकर्णी

विद्यार्थी सदैव उत्तुङ्ग असते पाठिजेत. भाषाचे हे मानवी

22

तंत्रज्ञाच्या प्रकृतीचे एकाच व्यवस्थेद्वारे लक्षण आहे. जन सामान्याची भाषा ही व्यवहारोपयोगी असते. लोकसंख्या शिक्षणाचे व्यवहारिक ज्ञान आपणास देतांना गद्य पद्य पाठांच्या माध्यमांतून दिले पाहिजे. मानवाच्या भाषेचा उद्गम आणि विकास होत असतांना अनेक प्रसंगी लोल संकेतावस्त्र आला. आज्ञा संकेताचा अल्पपूर्व उपयोग आपणास लोकसंख्या शिक्षणाचा ही कल्पना द्यावयाची आहे. असे संकेत म्हणजेच आनंद; भय, श्रेय, मेधुनाथी इत्यादि. पशुत्मान भावना व्यक्त करण्यासाठी धोतकाराखोरेण अंतराह कोही जाकीतक ध्वनी निर्माण करून ते काटण्याची गरज मानवाला भासली व त्यातूनच भाषा व साहित्याची निर्माती झाली.

सारांश, लोकसंख्या शिक्षणाचे माध्यम म्हणून मराठी गद्य पद्य पाठांच्या पाठ्यांशाचा विचार प्रवाह आपणास अशा प्रकारच्या मुलगाची सांकेतिक ध्वनींचा विचार करून प्रत्यक्ष अध्यापनांत आभावा लागणार आहे.

आजची जन सामान्यांची मराठी भाषा तशी खूप प्रगस्त आहे. मानवी जीवनात भाषेचे महत्त्व फार मोठे आहे, असे काही समाजशास्त्रज्ञांचे मत आहे. मानवी व्यवहार व अभिव्यक्ती यांचा समन्वय साधूनच भाषेच्या शिक्षणांतून आपणास लोकसंख्येची जाणीव निर्माण करून घ्याव्याची होणार आहे.

संदर्भ:-

१. अध्यापकाने भाषेचे महत्त्व - लेखक - प्र.वि.गो.कुलकर्णी

पृष्ठानंक १७

मासिक - जीवन शिक्षण वर्ष २२ अंक २ रा

मे १९८८

मुद्रांकन प्रकाशक - वसंत कुलकर्णी पुणे- २९

पाठ्य पुस्तकांतून लोकसंख्या शास्त्र शिक्षणयासाठी
करावयाची तयारी

१] आपल्या भारत देशात लोकसंख्या शिक्षण कोणत्या इयत्तेतील विद्यार्थ्यांना घावे ? कोणकोणत्या विषयांना अनुसून घावे ? लोकसंख्या शिक्षण कसे घावे ? वगैरे मुद्यांवर तज्ञांमध्ये विचार विनिमय सुरु आहे. लोकसंख्या समस्येचे विद्यार्थ्यांना आकलन झाल्यास ते अधिक जबाबदार नागरिक बनतील. स्वतःचे कुटुंब मर्यादित ठेवतील. शिक्षकांनी अशा प्रकारच्या शिक्षणाचे अभ्यासक्रम तयार करून त्यांचे अध्यापन करणारी तयारी करावयास हवी. अनेक पाठ्यपुस्तकांच्या अभ्यासक्रमांमधून या विषयाचा आशय आपणास असूयत करता येईल.

२] "लैंगिक शिक्षण, कुटुंब जीवन शिक्षण लोकसंख्या शास्त्र आणि कुटुंब नियोजन" या सर्वेक तयारवा अंतर्भाव असलेला शिक्षणक्रम आज काळांमधून शिक्षणवे आवश्यक आहे. असा अभ्यासक्रम शिक्षणयासाठी शिक्षक हा केंद्र बिंदू ठरतो. म्हणून या शिक्षणाच्या पसरारासाठी शाळा हेच योग्य माध्यम ठरते. शाळेत शिक्षणयास येणा-या विषयांच्या अभ्यासक्रमांची या दृष्टीने पुनर्रचना होणे आवश्यक आहे. तशी तयारी मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमासाठी आपणांस करावयाची आहे.

संदर्भ -

१] लोकसंख्या शास्त्र :- लेखक सौ. तारा काँनटकर व सौ. कुलकर्णी

प्रकाशक ७१२

प्रकाशक श्री विद्या प्रकाशन पुणे ३०

२] लोक संख्या शिक्षण - डॉ. सौ. घास्पूरे डॉ. दंडारे

पृ. ४

प्रकाशक प. गो. फडके पुणे ३७

मराठी भाषेच्या ३-९ वी च्या पाठ्यपुस्तकांत समाविष्ट झालेल्या गण पत्र पाठांच्या माध्यमातून हा विषय मुलांपर्यन्त पोहोचविण्यासाठी विविध ~~कृती~~ रचना करावयाची आहे.

• भाषा साहित्यातून त्या समाजाचे जीवन दर्शन पडते. विद्यार्थी लेखकांच्या किंवा साहित्यकारांच्या सुसंदर्भाची समरस होऊन जातो. ~~विद्यार्थी~~ विद्यार्थ्यांचे जीवन मनांत कलाकारांचे दृष्टी तहानुभूती व आत्मीयता निर्माण होते. • या सध्यानुभूतीचा ओघ आपआपसांत लोकसंख्या विभागित यान पुढे निघेकडे प्रत्येक सुर्वक वळविण्याचा प्रयत्न करावयाचा आहे. उदयोन्मुख समाजातील विविध अंगांनी घडायला हवा त्यासाठी त्याच्या वर्तनाला दृष्ट वळ देऊन पुढती पडविण्याचे काम शिक्षकांना करावयाचे आहे. सामाजिक मुलांची जोपासना करणारी पुढती पडविण्यास शिक्षकाने सुजानशील भूमिका घेतली पाहिजे. समानशील वर्तनाची जाणीव शिक्षकाने मुलांना पाठांतील वर्तनाची जाणीव शिक्षकाने मुलांना पाठांतील योग्य प्रसंगानुक्रम करून द्यावी लागणार आहे. लोकसंख्या शिक्षकांच्या सहाय्याने जीवनाकडे पहाण्याचा वैशानिष्ठ दृष्टिकोन निर्माण करवयासाठी आपआपसांत योग्य ती तयारी करावयाची आहे. जीवनहायनचा दर्जा उंचावण्यासाठी शिक्षकांच्यामध्ये विविध कार्यक्रमाद्वारे योग्य ती जाण निर्माण करून त्यांना कार्य तत्पर बनविले पाहिजे. त्यासाठी कौशल्य मार्गाचा प्रोत्साहन अत्यंत शिक्षकांनी प्रयत्न पूर्वक निघेकडे करणे ही काळाची सज्जतीय गरज आहे. ?

संदर्भ :-

१] लोकसंख्या शिक्षण :- लेखक प्रा. अहिर व प्रा. डॉ. दाहें

पृष्ठांक १०५ प्रकाशक - ज. ता. जायकवाड पुणे. ३०

देशातील आर्थिक सामाजिक परिस्थिती समाजाचा जीवनाकडे पहाण्याचा दृष्टीकोन यानुसार रसा रसा देशाची राष्ट्रीय उंचीवर उरतात. राष्ट्रीय उंचीवर व व्यक्तीच्या अर्थिक आणि समाजाच्या गरजा यानुसार रसा रसा देशातील राजकीय सामाजिक आर्थिक परिस्थितीकडून बदलत राहते. व त्या प्रमाणे देशाची राष्ट्रीय उंचीवर बदलतात व त्या प्रमाणे शैक्षणिक उंचीवर देखील बदल होतो.

भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर प्रश्नांच्या काळात आर्थिक विकास व औद्योगिकरण ही प्रमुख राष्ट्रीय उंचीवर होती. परंतु पुढे अनेक समस्या निर्माण झाल्या. त्या लोडिंगच्यासाठी लोकसंख्या शिक्षण देणे आवश्यक झाले आहे.

लोकसंख्या शिक्षण हा स्वतंत्र विषय म्हणून अभ्यासक्रमांत समाविष्ट करावयाचा नाही, हे ही सर्वमान्य झालेले आहे. सध्या अभ्यासक्रमात असलेल्या भाषा, गणित, शास्त्रे, समाजशास्त्रे, कला, स्त्राची विषयवस्तु व पोषक यत्न शालेय उपक्रमांतून लोकसंख्या शिक्षण दिले जाणे हा विचार स्वीकार्य आहे.

* शिक्षण म्हणजे अपेक्षित वर्तन परिवर्तन घडविणे ही शिक्षणाची व्यापक व्याख्या लक्षात घेऊन देशालास आणि लोकसंख्या शिक्षणाचे सर्व जीवनस्यद्धी असे महत्त्व नीट समजावून घेतल्यास या विषयाकडे पहाण्याची नवी दृष्टी आयलास येईल.

शिक्षणाने नेमके काय तादावयाचे ? हे लोकसंख्या शिक्षण अधिक स्पष्टपणे मांडलेले आहे. म्हणून माध्यमिक शालेय स्तरावर शिक्षण घ्याव्या जाणा-या शिक्षणाद्वारे लोकसंख्या शिक्षणाचा आणखी विस्तार करून पोहोचवता येईल. हे माध्यमिक शिक्षकांना अधिक निटपणे समजून देणे आवश्यक आहे.

वाक्यवार शिक्षिततो असे नाही. भाषा मुख्यतः विवारांचे साधन आहे. त्यामुळे भाषा शिक्षितता शिक्षितता विद्यार्थ्यांना विचार करावयाला शिक्षितता येणे. भाषा भावनांच्या अभिव्यक्तिमेताम आहे. म्हणून जेवढे, काय, विचारवंत यांच्या भाव भावनांची त्यांनी ~~तुमच्यांच्या~~ मनात जंमवत करणे हे भाषा शिक्षकाचे खरे कौशल्य ठरते.

साहित्य म्हणजे माणवी जीवनाचा आरता असातो. प्रचलित सामाजिक, आर्थिक पारोक्ष्यांचे प्रतिबिंब साहित्यात दिसते. साहित्यिक हे दृष्टे असात. समाजातील समस्यांचे प्रत्यवकारी मिश्रण तर ते करतातच परंतु ते समस्यांदर उपाययोजनाही सुचवतात. साहित्य आणि पीडन यांच्यातील या नात्याचे मान भाषा शिक्षकांनी ठेवले पाहिजे. तरच भाषाशिक्षणातून लोकसंख्या शिक्षणाची उपायुक्तता घडवू शकता येतील.

1. नव्या शैक्षणिक धोरणानुसार (अनुसुल) भाषी पाठ्यपुस्तके तयार करण्याचे काम घालू आहे. परंतु लोकसंख्या शिक्षणाचा हा प्रश्न इतका जिवंत आहे की, नवी पाठ्य पुस्तक तयार होण्याची वाट पाहण्यात काळ घालवणे इतके उरणार नाही आणि तशी आवश्यकताही नाही."

प्रचलित इ. ९ वी च्या पाठ्य पुस्तकांतील पाठ्यांसाठी लोकसंख्या शिक्षण विषयक दृष्टीकोनातून विचार करणे सगळ्या आहे. ~~कसबकंठुव~~ पाठ्यातून लोकसंख्या शिक्षण विषयक कोणता आशय विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवता येईल याचे स्थूल विवेचन आपणांत करावयाचे आहे. हे संशोधक आपल्या शोध प्रकल्पांतून दिग्दर्शन करू इच्छिता. हेच, स्वतःच, असेच करावे असा आग्रह नाही. शिक्षक स्वतःच्या अनुभवांतून स्वतःच्या विचारशक्तीनुसार, कल्पना शक्तीनुसार लोकसंख्या शिक्षणाच्या आशयाची भर जाधिक रोतीने घालण्याचा प्रयत्न करू।

शकतील असा विश्वास वाटतो.

संदर्भ :-

१] पुरवणी वाचत पाठ :-

प्रकाशक म. रा. ज्ञे. संस्था
प्रशिक्षण परिषद पुणे - ३०

[पृष्ठानंक १९]

आवश्यक माहिती :-

संशोधनासाठी आवश्यक माहिती

महाराष्ट्र राज्य पाठ्य पुस्तक निर्मिती मंडळाने देखील काळाची गरज या दृष्टीने राष्ट्रीय अभ्यासक्रमांत पुढील उघडकां-
च्या घटकांचा समावेश करण्याचे निश्चित केले आहे. या घटकांचा
प्रकल्पामध्ये " विचार " लोकसंख्या 'प्राथमिक' यापूर्वीच केला
आहे. त्यामुळे पुढील संशोधन कार्य अधिक सुलभ होईल.

उघडका क्रमांक :-

४४. भारतीय [अभ्यास] स्वातंत्र्य पळवलीया इतिहास.
४५. भारतीय संविधानात्मक जबाबदा-या.
४६. राष्ट्रीय अस्मिता जोपासण्यास आवश्यक आशय.
४७. भारताचा समार्थक सांस्कृतिक वारसा.
४८. समानतावाद; धर्मनिरपेक्षता व लोकशाही.
४९. स्त्री-पुरुष समानता.
५०. सामाजिक अडथळांचे निर्मूलन.
५१. पर्यावरणाचे संरक्षण.
५२. छोट्या कुटुंब प्रमाणाकडे पातळन.
५३. वैज्ञानिक दृष्टीकोणाचा परितोष.

या गाभाशुत घटका करिता पाठ्य पुस्तकातून प्राथमिक व माध्यमिक कोणते साहित्य व आशय देणे प्राश्य आहे यांचा विचार संशोधकांनी करावा असे हि मंडळानी सुचविलेले आहे.

संदर्भ:-

माहिती पत्रक :- पुढांक - ५ अंक [४४ ते ५३] संशोधकास
माहितीसाठी क्र. त.८९/९० मातृ भाषेतुंधी संशोधन प्रकल्प
२१/६/८९
कार्यक्रम पाठ्य पुस्तक मंडळ, पुणे.